

ب. موارد و موضوعات اصلی مورد توجه و توصیه های مربوط

۱. اقدامات کلی در زمینه اجرای (مواد ۴، ۴۲ و ۴۴ پاراگراف ۶، از پیمان نامه حقوق کودک)

مشاهدات و نتایج پیشین

۴. با تأکید بر این مطلب که زمان بین بررسی گزارش اولیه و ارائه و تسلیم دومین گزارش دوره ای کوتاه بوده است، این کمیته در زمینه اینکه طرف دولتی هیچ گونه اطلاعاتی در زمینه اقدامات پیگیرانه و پیگیری های انجام شده پس از بررسی گزارش اولیه (CRC/C/41/Add.5) در زمینه اغلب نتیجه گیریها پیشین کمیته و نگرانیهای این کمیته (CRC/C/15/Add.123) در زمینه مسائل مربوط به شروط ایران (CRC/C/Add.123 پاراگراف ۷)، تعریف کودک (CRC/C/Add.123 پاراگراف ۲۰)، آزادی از تبعیض بر اساس جنسیت (CRC/C/Add.123 پاراگراف ۲۴)، حق زندگی (CRC/C/Add.123) پاراگراف ۲۸ و ۳۰ و مسائل قضائی کودکان و نوجوانان (CRC/C/Add.123 پاراگراف ۵۴) ارائه ننموده است، اظهار تاسف می نماید.

۵. این کمیته از طرف دولتی درخواست می نماید تا هر گونه اقدام مقتضی را برای پیگیری نتایج مشاهدات قبلی این کمیته و همچنین برای اجرای مشاهدات ذکر شده در سند حاضر اتخاذ نماید.

شروط و خودداری از اجرای برخی تعهدات

۶. این کمیته بدینوسیله مراتب تاسف عمیق خود را در زمینه عدم اجرای بازبینی و مرور در زمینه ماهیت گسترده، مبهم و نا آشکار خودداری طرف دولتی از اجرای برخی از مفاد پیمان نامه حقوق کودک که از زمان ارائه اولین گزارش دوره ای مشخص شده است، ابراز می نماید. همچنین شایان ذکر است این کمیته بر این نگرانی خود تأکید می کند که این خودداری از اجرا و شرط گذاری طرف دولتی اغلب مفاد پیمان نامه حقوق کودک را ملغی و کان لم یکن می سازد و نگرانیهایی در زمینه قابلیت اجرای اهداف و برنامه های پیمان نامه ایجاد می کند.

۷. با توجه به ماده ۵۱/۲ پیمان نامه حقوق کودک، و همچنین مطابق با بیانیه وین و برنامه عملیاتی کنفرانس جهانی در زمینه حقوق بشر سال ۱۹۹۳، این کمیته بر پیشنهادات و توصیه های پیشین خود در این زمینه که طرف دولتی ماهیت کلی خودداری و شرط گذاری خود را با هدف توقف و یا محدود کردن این مساله مورد مرور و تجدید نظر قرار دهد تأکید می کند.

قانون گذاری

۸. این کمیته همچنین به اقدامات قانون گذاری متعددی که توسط طرف دولتی اتخاذ شده است توجه دارد و در پاسخ به فهرست موضوعات (CRC/C/RESP/71) به این موضوع اشاره کرده است و همچنین به طور ویژه از اطلاعات که توسط هیئت بلند پایه فوق الذکر در زمینه اینکه لایحه تشکیل و ایجاد دادگاه های خاص نوجوانان (افراد زیر ۱۸ سال) که به مجلس تسلیم شده است استقبال می کند، چرا که با تصویب این لایحه صدور حکم اعدام برای افراد مجرم زیر ۱۸ سال مرتکب می شوند متوقف خواهد شد. این کمیته همچنین به این نکته که این لایحه قبل از لازم الاجرا شدن به عنوان قانون، باید به تصویب شورای نگهبان نیز برسد، توجه دارد.

۹. این کمیته به طرف دولتی پیشنهاد و توصیه می کند که، کلیه اقدامات ضروری و مقتضی را برای کسب تایید رسمی نهایی و همچنین حصول اطمینان از اجرای کامل و صحیح آن، به عنوان مساله ای با نهایت اهمیت و الویت، اتخاذ نماید. همچنین توصیه می شود که طرف دولتی به روند تقویت و تحکیم تلاشهای قانون گذاری خود از طریق انجام مرور و بازبینی و همچنین تجدید نظر در سیستم قانون گذاری داخلی برای تطبیق و هماهنگ شدن همه جانبه آن با اصول، مفاد و مفاهیم پیمان نامه حقوق کودک تداوم بخشد.

هماهنگی

۱۰. این کمیته معتقد است هیچ گونه پیشرفتی در زمینه هماهنگی مدیریتی و اجرایی در سطح ملی و محلی بین مدیران دولتی حاصل نشده است. این کمیته همچنین بر این باور است که فعالیتهای مربوط به اجرای مفاد و اصول پیمان نامه حقوق کودک در سطح محلی و منطقه ای، به دلیل عدم وجود مکانیسم ها و نظامهای هماهنگی سازی، ناکافی و با نارسائی دست به گریبان است.

۱۱. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی هماهنگی بین ارگان ها و سازمانهای مختلف دولتی و همچنین نظامها، مکانیسم ها و فرآیند های مربوط به حقوق کودکان را، هم در سطوح ملی و هم در سطوح محلی، با هدف ایجاد یک سیاست کلی و فراگیر در زمینه کودکان و نیز حصول اطمینان از ارزیابی و اجرای مفاد پیمان نامه حقوق کودک به نحوی شایسته و کارآمد، مستحکم تر و پر رنگ تر سازد.

پایش مستقل

۱۲. با توجه به تلاشهای طرف دولتی برای ارتقا سطح و پیشبرد پایش، به ویژه با تشکیل کمیته ملی حقوق کودک، به منظور نظارت و پیگیری اجرای مشاهدات و توصیه های کمیته در مورد اولین گزارش دوره ای ارائه شده توسط طرف دولتی، کمیسیون حقوق بشر اسلامی و همچنین همکاری و پیوند بین طرف دولتی و یونیسف برای ایجاد نظام و فرآیند پایش، این کمیته همچنان معتقد است که ایجاد فرآیندی مستقل و غالب که برای پایش اجرای مفاد و اصول پیمان نامه حقوق کودک ضروری می نماید، هنوز محقق نشده است.

۱۳. کمیته حقوق کودک توصیه و پیشنهاد می نماید که طرف دولتی، با توجه به پیشنهاد کلی شماره ۲ کمیته حقوق کودک در زمینه سازمان ها و تشکل های ملی مربوط به حقوق بشر، سازمانی مستقل با پرسنل و منابع مکفی با دستور کاری مبنی بر تعیین الویتها و همچنین پایش مداوم و منظم پیشرفت های حاصله در زمینه اجرای مفاد پیمان نامه حقوق کودک تاسیس و ایجاد نماید. این کمیته پیشنهاد می کند که طرف دولتی همچنان از معاضدت و یاری یونیسف و او.اچ.سی.اچ.آر (OHCHR) استفاده کند.

تخصیص منابع مالی و بودجه

۱۴. علیرغم اطلاعاتی چند در این زمینه، این کمیته معتقد است که اطلاعات ارائه شده توسط طرف دولتی در زمینه تخصیص منابع مالی و بودجه در زمینه مطالب مورد بررسی محدود است، و اینکه توجه کافی و لازم به ماده ۴ پیمان نامه حقوق کودک مبنی بر اجرای «حداکثر ممکن .... منابع موجود» برای حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان معطوف نشده است.

۱۵. این کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی:

(الف) نظام بودجه ای طراحی و ایجاد نماید که طبق آن مبالغی به طور مستقیم برای مسائل کودکان به عنوان درصدی از بودجه کشوری و ملی قابل هزینه کردن باشد که بتوان به طور روشن و دقیقی میزان منابع و

بودجه تخصیص یافته به کودکان را تعیین و بررسی کرد و همچنین تاثیر این منابع تخصیص یافته بر اجرای حقوق کودک را به نحوی منظم و نظام مند بررسی کرد؛ و

(ب) بودجه مناسب و مکفی به خدمات اجتماعی برای کودکان متعلق به آسیب پذیرترین گروه ها تخصیص یابد.

جمع آوری اطلاعات

۱۶. همچنین این کمیته نگران عدم وجود یک نظام و فرآیند مناسب جمع آوری اطلاعات توسط طرف دولتی است که امکان جمع آوری نظام مند و فراگیر اطلاعات کمی و کیفی در کلیه زمینه های تحت پوشش پیمان نامه حقوق کودک به تمامی گروههای کودکان فراهم می آورد چرا که بدون شک جمع آوری مناسب و دقیق اطلاعات برای پایش و ارزشیابی پیشرفت های حاصله و ارزیابی تاثیر سیاست هایی که در زمینه کودکان اتخاذ می شود، کاملاً ضروری است.

۱۷. این کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی:

(الف) نظام و سیستمی طراحی و ایجاد نماید که طبق آن اطلاعاتی در مورد کلیه افراد زیر ۱۸ سال در کلیه زمینه های تحت پوشش پیمان نامه حقوق کودک (به عنوان مثال قربانیان سوء استفاده، کودکانی که در مناطق دور افتاده زندگی می کنند، کودکان دچار معلولیت و ناتوانی، کودکانی که در خانواده های مستمند و فقیر زندگی می کنند، بهداشت و سلامتی نوجوانان) جمع آوری شود و از این اطلاعات به منظور ارزیابی پیشرفت و همچنین برای طراحی و ایجاد سیاست ها و برنامه هایی برای اجرای مفاد پیمان نامه حقوق کودک استفاده شود؛ و

(ب) همچنان از معاضدت و یاری فنی سازمانهای مربوط به سازمان ملل، به ویژه یونیسف، استفاده کند.

همکاری با سازمان های غیر دولتی (NGO ها)

۱۸. با توجه و قدردانی از تلاشهای طرف دولتی در راستای تحکیم و افزایش روابط و همکاری ها با سازمانهای غیر دولتی از طریق ایجاد امکان مشارکت این گونه سازمانها در کمیته ملی مسئول تهیه گزارش های دوره ای طرف دولتی، این کمیته معتقد است چنین موارد امکان مشارکت از سوی سازمانهای غیر دولتی محدود و گزینشی است.

۱۹. این کمیته از طرف دولتی می خواهد که به تحکیم و افزایش و ارتقاء سطح همکاری ها با کلیه سازمان های غیر دولتی، به ویژه آن دسته از این گونه سازمان ها که به مسائل کودکان می پردازند، در کلیه زمینه ها و مراحل اجرای مفاد پیمان نامه حقوق کودک تداوم بخشد.

انتشار مطالب و آموزش

۲۰. این کمیته با ابراز مراتب استقبال و قدردانی از فعالیت های انجام شده توسط طرف دولتی در زمینه انتشار اطلاعات در زمینه حقوق کودک، از جمله برنامه های مشترک در این زمینه بین طرف دولتی و یونیسف، معتقد است اقدامات انجام شده در زمینه انتشار مطالب و ارتقاء سطح آگاهی عموم به نحوی نظام مند و هدایت شده در زمینه معیار ها و استاندارد های بین المللی حقوق بشر، از جمله پیمان نامه حقوق کودک، کافی نبوده است.

۲۱. این کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی سطح اقدامات و فعالیت های مربوط به انتشار مطالب و همچنین آموزش منظم و نظام مند در زمینه پیمان نامه حقوق کودک به کلیه افراد حرفه ای و متخصص

مربوطه را ارتقا دهد و این آموزش ها به نحوی مداوم و نظام مند اجرا و برگزار گردد و همچنین ترتیبی اتخاذ نماید تا کلیه کودکان به پیمان نامه حقوق کودک دسترسی داشته باشند و از مفاد و اصول آن آگاه باشند.

۲. تعریف کودک (ماده ۱ پیمان نامه حقوق کودک)

۲۲. این کمیته مراتب نگرانی خود را از اینکه سن بلوغ برای پسران ۱۵ سال و برای دختران ۹ سال در نظر گرفته می شود، ابراز می دارد چرا که این امر بدان معنا است که پسران از سن ۱۵ سال تا ۱۸ سال و دختران از سن ۹ سال تا ۱۸ سال تحت پوشش مفاد و اصول پیمان نامه حقوق کودک قرار نمی گیرند. با توجه به این امر که حداقل سن ازدواج برای دختران از ۹ سال به ۱۳ سال در مورد دختران افزایش پیدا کرده است (برای پسران کماکان سن ۱۵ سال) این کمیته همچنان نگران موارد حداقل سن ازدواج است چرا که ازدواج در این سنین ممکن است به موارد ازدواج اجباری و همچنین ازدواج های زود هنگام و موقت منجر شود.

۲۳. کمیته از طرف دولتی می خواهد که نظام قانونی و قانون گذاری را مورد بازبینی و تجدید نظر قرار دهد به طوری که سن بلوغ قانونی ۱۸ سال تعیین شود و حداقل سن قانونی با مفاد و اصول پیمان نامه حقوق کودک و همچنین معیار ها و استانداردهای پذیرفته شده بین المللی مطابقت کند و به ویژه اینکه سن بلوغ قانونی در مورد هر دو جنسیت یکسان تعیین شود، در تعیین این سن منافع و مصالح عالیله کودک در نظر گرفته شود و همچنین ترتیباتی اتخاذ شود که این قوانین جدید به نحو احسن به مورد اجرا در آیند. همچنین طرف دولتی باید تلاشهای خود را در جهت اتخاذ اقدامات لازم و مقتضی برای توقف ازدواج های اجباری، زود هنگام و موقت متمرکز کند.

۳. اصول کلی (مفاد ۲، ۳، ۶ و ۱۲ پیمان نامه حقوق کودک)

حق برخورداری از عدم تبعیض

۲۴. این کمیته به شدت در مورد تبعیض های موجود در مورد دختران و زنان، به ویژه در موقعیاتی هایی که این زنان نقش یکی از والدین کودکی را عهده دار هستند، در موارد قانونی و حقوقی اعمال می شود ابراز نگرانی می نماید (به عنوان مثال این موضوع که فقط پدر و یا جد پدری يك کودک می تواند اذن به صدور گذرنامه برای فرد زیر ۱۸ سال بدهد از مصادیق این گونه تبعیض های حقوقی است. در نتیجه در مواردی که والدین کودک از يك دیگر جدا شده اند و مادر کودک در کشور دیگری زندگی می کند، کودک تنها در صورتی می تواند ایران را برای ملاقات با مادرش ترك کند که پدر یا جد پدری او رضایت داشته باشند). این کمیته همچنین مراتب نگرانی خود را در مورد تبعیض هایی که بر مبنای مذهب و یا تولد اعمال می شود اعلام می دارد. در مورد اخیر شایان ذکر است که در مورد کودکانی که خارج از عقد ازدواج متولد می شوند اطلاعات مکفی به ویژه در مورد قرار گرفتن این گونه افراد آسیب پذیر، در معرض تبعیض و بدنامی در اختیار این کمیته قرار ندارد.

۲۵. این کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی قوانین را سریعاً مورد بازبینی و تجدید نظر قرار دهد با این هدف که تبعیض ها، موارد اختلاف و تضاد بین مواد قوانین در مورد جنسیت ها رفع شود و قوانین به نحو صحیح اجرا شوند. به علاوه طرف دولتی باید در صورت لزوم اقدامات موثری در زمینه تصویب و یا ابطال قوانین خاص با هدف پیشگیری و رفع تبعیض بر اساس جنسیت، مذهب و هر دلیل دیگری که در ماده ۲ پیمان نامه حقوق کودک آمده است اتخاذ نماید و از مطابقت کامل آن با مفاد و اصول این پیمان نامه اطمینان حاصل نماید.

۲۶. این کمیته همچنین پیشنهاد و توصیه می نماید که در گزارش دوره ای آینده اطلاعات دقیق و جامعی در زمینه اقدامات و برنامه های مربوط به پیمان نامه حقوق کودک انجام شده با هدف پیگیری در زمینه بیانیه و برنامه عملیاتی مصوب سال ۲۰۰۱ کنفرانس بین المللی بر علیه نژاد پرستی، تبعیض نژادی، بیگانه هراسی و عدم تحول مربوط به این مساله، با توجه به تذکر شماره ۱ در مورد ماده (۱) ۲۹ پیمان نامه حقوق کودک (اهداف آموزشی) توسط طرف دولتی گنجانده شود.

منافع و مصالح عالییه کودک

۲۷. این کمیته مراتب تأسف خود را در مورد این امر که منافع و مصالح عالییه کودک که به عنوان يك اصل كلي در ماده ۳ پیمان نامه حقوق کودک ذکر شده است، همچنان به عنوان يك ملاحظه و الویت اولیه و اصلي در اقدامات و تصمیم گیری ها در نظر گرفته و اعمال نمی شود، ابراز می کند، به ویژه در این زمینه می توان از مواردی که مربوط به قوانین مرتبط به خانواده می شود یاد کرد. به طور اخص این کمیته در مورد ماده ۱۱۶۹ قانون مدنی که طبق آن پس از طلاق دادگاه نمی تواند در مورد حضانت کودک با در نظر گرفتن و لحاظ کردن منافع و مصالح عالییه کودک حکم صادر کند، ابراز تأسف می نماید. به عقیده این کمیته این امر به علت تعیین شدن حضانت بر اساس سن کودک نه تنها از قاطعیت قانونی لازم برخوردار نیست و می تواند محل اعمال سلیقه باشد بلکه تعیین حضانت اغلب با تبعیض و دید منفي در مورد مادران انجام می شود و مادران در اغلب این گونه دادگاه ها طرف بازنده هستند.

۲۸. کمیته حقوق کودک مجدداً بر توصیه های قبلی خود تاکید می ورزد که طرف دولتی مراحل قانونی، قوانین و مراحل قانونی اجرایی را به منظور تحقق ماده ۳ پیمان نامه حقوق کودک و حصول اطمینان از اجرای کامل آن در کلیه مسائل مربوط به کودکان مورد بازبینی و تجدید نظر قرار دهد.

حق زنده بودن و زنده ماندن

۲۹. کمیته در اظهارات هیئت بلند پایه دولتی در جلسه بررسی و مرور گزارش حاضر مطلع شده است که در لایحه ایجاد و تشکیل دادگاه های مربوط به نوجوانان (زیر ۱۸ سال) که در انتظار تصویب توسط مجلس شورای اسلامی است، مجازات اعدام برای افراد زیر ۱۸ سالی که مرتکب جرم شده اند، معلق شده است. این کمیته این امر را محکوم می کند که اجرای چنین مجازات های اعدامی پس از بررسی اولین گزارش دوره ای طرف دولتی توسط کمیته حقوق کودک همچنان ادامه داشته است و این شامل حکم اعدامی که دقیقاً در روز بررسی گزارش حاضر اجرا شد نیز می شود.

۳۰. این کمیته از طرف دولتی می خواهد که اقدامات مقتضی را برای توقف و تعلیق اجرای کلیه احکام اعدامی که برای مجرمین زیر ۱۸ سال صادر شده است اتخاذ نماید و همچنین اقدامات قانونی لازم را برای تغییر در این احکام به احکامی که با اصول و مفاد پیمان نامه حقوق کودک در زمینه توقف صدور حکم اعدام برای مجرمین زیر ۱۸ سال مطابقت دارد، طبق ماده ۳۷ پیمان نامه اتخاذ نماید.

۳۱. کمیته حقوق کودک بر نگرانی خود در زمینه ماده ۲۲۰ قانون جزا را که طبق آن پدرانی که فرزند و یا نوه خود را به قتل می رسانند در صورت شکایت رسمی و قانونی مادر باید يك سوم ديه کودک را به مادر بپردازند و همچنین مجازاتی که برای آنها در نظر گرفته می شود قابل انعطاف و اغماض است، تاکید می ورزد.

۳۲. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی ترتیبی اتخاذ نماید تا ضمایمی به این ماده از قانون جزا اضافه شود تا از عدم رسیدگی تبعیض آمیز و با اعمال ارفاق و اغماض به چنین جرائمی اطمینان حاصل شود و اینکه تحقیقات فوری و کامل در مورد چنین موارد و پرونده هایی معمول گردد و مراحل دادخواهی و محاکمه فرد مجرم طبق روال عادی قانونی پیگیری و طی شود.

احترام به آراء و عقاید کودکان

۳۳. کمیته حقوق کودک از این که با توجه به جایگاه کلی سنتی کودک در جامعه، در زمینه احترام به آراء و عقاید کودکان در مسائل حقوقی و قانونی از جمله حضانت کودکان، طلاق، تصمیم گیریهای اجرایی در خانواده، مدرسه و جامعه پیشرفت قابل توجه و چشمگیری حاصل نشده است، و اینکه اطلاع رسانی و آگاه سازی طرف دولتی در زمینه حق کودکان برای مشارکت در امور مربوط به آنها کافی نبوده است، ابراز تاسف می نماید. همچنین کمیته معتقد است این که نظر و عقیده کودک تنها از طریق پدر، جد پدری و یا ولی و سرپرست رسمی و قانونی احتمالی دیگر ابراز می شود و خود کودکان مستقیماً حق اظهار نظر و ابراز عقیده ندارد، مسأله ای نگران کننده است.

۳۴. مطابق با ماده ۱۲ پیمان نامه حقوق کودک، این کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی حق کودکان را در زمینه ابراز عقیده و اظهار نظر در مسائلی که در مدرسه، در کانون خانواده، در دادگاه ها و سایر مراجع و ارگان های اجرایی و جامعه به طور کلی مستقیماً بر آنها تأثیر می گذارد محقق نماید. در این زمینه کمیته پیشنهاد می نماید که طرف دولتی قوانین و مراحل قانونی مناسبی را وضع و اجرا نماید و فعالیتها و اقدامات مربوط به ارتقا سطح آگاهی عموم و نیز برنامه های آموزشی در زمینه اجرای اصل «احترام به عقاید و آراء کودک» را در دستور کار قرار دهد. کمیته پیشنهاد می نماید که طرف دولتی در این زمینه از یاری و معاضدت یونسف استفاده نماید.

۴. حقوق مدنی و آزادی ها (مفاد ۷، ۸، ۱۷-۱۳ الف) پیمان نامه حقوق کودک)

ملیت و تابعیت

۳۵. کمیته در زمینه تبعیض های موجود برای کودکان بر اساس تابعیت پدرشان ابراز نگرانی می نماید چرا که کودکی که پدری با تابعیت ایرانی دارد، ایرانی محسوب می شود در حالی که اگر يك زن ایرانی بدون دریافت اجازه رسمی از دولت ایران با فردی که تابعیت ایرانی ندارد ازدواج کرده باشد، فرزند این زن تبعه ایرانی محسوب نمی شود. کمیته معتقد است که این مسأله در حال حاضر گریبان گیر تعداد زیادی از کودکان است که مادران ایرانی و پدران افغان دارند و در نتیجه اسن کودکان نه حق داشتن شناسنامه برخوردارند و نه تبعه ایرانی محسوب می شوند.

۳۶. کمیته حقوق کودک پیشنهاد می کند که مطابق اصول و مفاد پیمان نامه حقوق کودک تولد کلیه کودکانی که از حداقل يك والد ایرانی متولد می شوند در بدو تولد ثبت شده، شناسنامه برای آنان صادر گردد و تابعیت غیر قابل ابطال بدون اعمال هیچ گونه تبعیض به آنان اعطا شود.

حق ثبت تولد

۳۷. کمیته حقوق کودک از اینکه هنوز تولد تعداد بسیار زیادی از کودکان ایرانی که به ویژه در مناطق روستایی زندگی می کنند ثبت نشده است و در بسیاری از موارد ارائه و کنترل مدارك سجلی و شناسنامه تنها در زمان ثبت نام کودک در مدرسه لازم است ابراز نگرانی می کند. همچنین طبق گزارشات موجود هنوز تولد تعداد زیادی از کودکانی که در ایران از والدین غیر ایرانی به ویژه والدین افغان متولد شده اند، ثبت نشده و این کودکان فاقد شناسنامه هستند و به همین دلیل بدون شناسنامه باقی می مانند و در نتیجه کارت شناسایی و ثبت مربوط به پناهندگی نیز دریافت نمی کنند.

۳۸. با توجه به ماده ۷ پیمان نامحقوق کودک، کمیته حقوق کودک طرف دولتی را به اتخاذ تدابیر مقتضی برای حصول اطمینان از ثبت تولد کلیه کودکان از جمله کودکان پناهنده که در مناطق دور افتاده روستایی متولد می شوند، فرا می خواند و تشویق می کند. چنین اقدامات و تدابیری باید به ایجاد و راه اندازی دفاتر سیار ثبت احوال و برای کودکانی که هنوز فاقد شناسنامه هستند واحد های ثبت احوال در مدارس منجر شود. در این زمینه طرف دولتی باید از اینکه مفاد و محتوای ماده ۷ پیمان نامه حقوق کودک با در نظر گرفتن اینکه اصل حق کودک برای قرار نگرفتن در معرض تبعیض (ماده ۲) و همچنین حق کودک برای تامین منافع و مصالح عالییه وی تماما اجرا می شود، از جمله اینکه کودک حق دارد در صورت امکان والدین خود را بشناسد، اطمینان حاصل کند. در این میان باید از قرار گرفتن فوری خدمات اولیه از جمله خدمات بهداشتی و پزشکی و آموزشی در اختیار کودکانی که شناسنامه ندارند اطمینان حاصل شود ضمن اینکه مقدمات و زمینه ثبت تولد و صدور شناسنامه باید برای این دسته از کودکان فراهم گردد.

آزادی ابراز عقاید، آراء و اندیشه ها و شرکت در اجتماعات

۳۹. کمیته حقوق کودک معتقد است علیرغم اینکه حق آزادی بیان و آزادی شرکت در اجتماعات به طور رسمی در قانون اساسی پیش بینی شده و به رسمیت شناخته شده است، حفاظت از این آزادی ها محدود به این شرط است که این گونه فعالیت ها باید تعبیر و ماهیتی مطابق با اصول اسلامی داشته باشند حال اینکه معیار و اساسی برای تعیین اینکه چنین اقداماتی و یا ابراز عقیده و نظری مطابق با اصول اسلامی هست یا خیر از سوی متولیان امر معین نشده است.

۳۸. کمیته حقوق کودک بر توصیه ها و پیشنهادات قبلی که در نتایج بررسیها و مشاهدات پیشین نیز ذکر شده بود تاکید می ورزد که طرف دولتی معیار و اساسی مشخص و آشکار برای تعیین اینکه آیا یک ابراز عقیده و یا یک اقدام خاص مطابق با اصول اسلام و یا پیمان نامه حقوق کودک است یا خیر تهیه و تدوین کنند تا از هر گونه تعبیر و تفسیر سلیقه ای احتمالی در این زمینه جلوگیری به عمل آید.

آزادی اندیشه، تفکر و مذهب

۴۰. کمیته حقوق کودک معتقد است در زمینه آزادی دینی و مذهبی پیشرفت چندانی حاصل نشده است و مطلع است که پیروان مذاهب غیر رسمی و به رسمیت شناخته نشده همچنان در معرض تبعیض قرار دارند و از حقوق مساوی و برابر، از جمله دسترسی به خدمات اجتماعی، با پیروان سایر ادیان و مذاهب به رسمیت شناخته شده برخوردار نیست اند.

۴۱. کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی اقدامات و تدابیر موثری شامل تصویب و یا ابطال قوانین و مقررات مناسب اتخاذ نماید تا از اعمال تبعیض بر اساس مذهب و یا باور افراد جلوگیری به عمل آید و در صورت امکان تبعیض ها رفع شود و از این امر اطمینان حاصل شود که پیروان مذاهب اقلیت بر اساس باور های مذهبی خود زندانی نمی شوند و در معرض سوء رفتار و سوء برخورد قرار نمی گیرند و همچنین زمینه و امکان آموزش برای کودکان این افراد به طور مساوی و برابر با سایر افراد فراهم گردد.

دسترسی به اطلاعات

۴۲. کمیته حقوق کودک معتقد است که افراد زیر ۱۸ سال با محدودیت های فراوانی در دسترسی به اطلاعات و مطالب متنوع از منابع ملی و بین المللی روبرو هستند و طرف دولتی در اعمال و ایجاد این محدودیت ها موثر است.

۴۳. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی اقدامات مقتضی را به منظور ایجاد امکان دسترسی به اطلاعات مناسب از منابع متنوع و مختلف را، به ویژه آن نوع از اطلاعات که با هدف پیشبرد و اعتلای رفاه اجتماعی، معنوی و اخلاقی و همچنین حفظ سلامتی و بهداشت جسمی و روانی کودکان تولید می شود، معمول نماید.

حمایت از کودکان در برابر شکنجه، رفتار غیر انسانی و مغایر با شان و منزلت انسانی و تنبیه

۴۴. این کمیته عمیقاً در مورد این امر که به موجب قوانین موجود افراد زیر ۱۸ سال که مرتکب جرمی شده اند می توانند مورد تنبیه و مجازات بدنی قرار گیرند و همچنین ممکن است به انواع شکنجه، رفتار غیر انسانی و مغایر با منزلت انسانی نظیر قطع اعضای بدن، شلاق و با سنگسار محکوم شوند و مراجع و مقامات قضایی به کرات چنین احکامی صادر می کنند ابراز تاسف می کند و معتقد است این رفتار ها و اقدامات کاملاً با ماده ۲۷ (الف) پیمان نامه حقوق کودک و همچنین سایر مفاد و اصول این پیمان نامه مغایرت دارد.

۴۵. با توجه به ارائه لایحه مربوط به ایجاد و تشکیل دادگاه های نوجوانان (افراد زیر ۱۸ سال) کمیته از طرف دولتی می خواهد که کلیه اقدامات مقتضی را در جهت حصول اطمینان از اینکه مجرمان زیر ۱۸ سال در معرض هیچ گونه تنبیه و مجازات بدنی و جسمی قرار نگیرند و همچنین صدور احکام قطع اعضای بدن، شلاق و سنگسار و یا هر گونه رفتار و مجازات خشن، وحشیانه و تحقیرآمیز دیگر که با منزلت انسانی مغایرت دارد، سریعاً معلق و متوقف شود، اتخاذ نمایند.

۵. محیط و کانون خانواده و مراقبت های جایگزین

سوء استفاده از کودکان و تنبیه بدنی

۴۶. کمیته حقوق کودک همچنین در زمینه قوانین و مقرراتی که تنبیه بدنی را در خانواده مجاز می دانند ابراز نگرانی می کند. علیرغم استقبال و تقدیر از تدوین قانون جدید حمایت از کودکان و نوجوانان (سال ۲۰۰۳) که شامل ممنوعیت هر گونه سوء استفاده و سوء رفتار در مورد کودکان و الزام گزارش کردن مشاهده هر گونه مورد سوء استفاده از کودکان، استثنائاتی که در این قانون ذکر شده است همچنان فرصت و امکان قانونی اعمال انواع خشونت را در مورد کودکان ایجاد می نماید. به طور خاص تعدادی از مواد موجود در قانون مدنی و قانون جزا از این قاعده مستثنا بوده اند و در قانون جدید حمایت از کودکان و نوجوانان گنجانده نشده اند، از جمله می توان ماده ۱۱۷۹ قانون مدنی و همچنین ماده ۵۹ قانون جزا را بر شمرد که طبق آنها والدین می توانند و حق دارند فرزندان خود را در چهارچوب «محدودیت های معمول» تعریف نشده در معرض تنبیه جسمی و بدنی قرار دهند. در نظر کمیته حقوق کودک چنین استثنائاتی به سوء استفاده و سوء رفتار در مورد کودکان در داخل و خارج خانواده می انجامد که کاملاً با اصول و مفاد پیمان نامه حقوق کودک، به ویژه ماده ۱۹ این پیمان نامه، مغایرت و تناقض دارد. همچنین کمیته مطلع است که انواع خاصی از سوء استفاده جنسی از کودکان و نوه ها اتفاق می افتد که به طور کاملاً واضح و آشکار ممنوع و مخالف قوانین نیست.

۴۷. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی:

(الف) به تلاشهای خود از طریق اقدامات مرتبط به وضع و تجدیدنظر در قوانین و همچنین سایر انواع اقدامات، به منظور اعمال ممنوعیت و جلوگیری از هر گونه خشونت جسمی و روانی در مورد کودکان، از جمله تنبیه بدنی و سوء استفاده جنسی در خانواده، مدرسه و سایر محلها و مراکزی که کودکان در آنها حضور دارند تداوم و استحکام بخشد و همچنین اقدامات قانونی مقتضی را برای حصول اطمینان از اینکه کلیه افرادی که کودکان را مورد سوء استفاده جنسی قرار می دهند بودن هیچ گونه تبعیض و اغماضی مجازات می شوند اتخاذ نماید؛

(ب) برنامه و فعالیت های همگانی در جهت آموزش علیه کلیه انواع خشونت در مورد کودکان و همچنین تشویق انواع جایگزین تربیتی و تشویق کودکان به نظم، آغاز و اجرا نماید؛

(پ) حمایت و پیشبرد و ارتقا سطح خط امداد به کودکان را که در سال ۲۰۰۱ ایجاد شد به منظور دادن فرصت به کودکان برای کسب مشاوره و پیشنهاد در موارد سوء استفاده و بی توجهی؛ و

(ت) حصول اطمینان از حمایت از مراقبت از قربانیان سوء استفاده از کودکان از جمله حمایت و حفاظت از کودکان در طول جلسات دادگاه و همچنین مراحل دادخواهی و قانونی پیگیری مربوط به پرونده ها و موارد سوء استفاده از کودکان. چنین حمایت هایی باید مسائلی از قبیل ارائه مساعدت و کمک حقوقی، حمایت روانی-اجتماعی، کارشناسان و متخصصان پزشکی کودکان، و همچنین تامین و و ایجاد امکانات لازم برای امکان سمع و دیدن جلسات دادگاه در موارد سوء استفاده از کودکان از طریق ضبط ویدئویی تصاویر و یا دوربین های مدار بسته برای روانشناسان و روانپزشکان را شامل شود.

سپردن به مراکز مراقبت و نگهداری و مراقبت های جایگزین

۴۸. کمیته حقوق کودک از اطلاعات درج شده در پاراگراف های ۹۵ و ۹۶ گزارش طرف دولتی مبنی بر اینکه یکی از الویت های دولت ترویج و اشاعه فرزند خواندگی به شکل قانونی و همچنین ارائه خدمات مشاوره ای در این زمینه است استقبال و تقدیر می نماید اما مراتب نگرانی خود را در مورد عدم وجود چهارچوب و دستورالعمل های اجرایی مشخص و گویا در زمینه انواع جایگزین مراقبت نظیر سپردن کودک به خانواده جایگزین و یا کفالت ابراز می نماید. این کمیته به ویژه مراتب نگرانی خود را در مورد تعداد زیاد کودکان بی سرپرستی که خارج از عقد ازدواج متولد می شوند، تعداد زیاد کودکانی که در اثر زلزله بم برای مدت های طولانی بی سرپرست شده اند و در حال حاضر در مراکز نگهداری از کودکان بی سرپرست به سر می برند و همچنین سپردن موقتی فرزندان افراد معتاد به مواد مخدر به مراکز نگهداری، که ممکن است مجبور شوند مدتهای طولانی را در مراکز و کارکنان اصلاح و بازپروری به سر ببرند، و نیز کیفیت پایین مدیریت، پایش و نظارت و همچنین آموزش ناکافی به کارکنان چنین مراکز ابراز می دارد. همچنین این کمیته مطلع شده است که تعدادی از دخترانی که در این مراکز نگهداری می شوند قبل از رسیدن به حداقل سن مجاز و قانونی برای ازدواج یعنی ۱۳ سال به عقد ازدواج در می آیند تا مسئولیت این مراکز برای نگهداری از آنان زودتر به پایان برسد.

۴۹. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی اقدامات قانونی، تدابیر دیگر و سیاست ها و مراحل و فرآیند های اجرایی برای حصول اطمینان از اینکه کودکان در صورت لزوم و نیاز از مراقبت های جایگزین مناسب برخوردار می شوند بیاندیشد تا در صورت امکان ترجیحا کودک برای سرپرستی به بستگان و اقوام درجه یک و یا خانواده ای جایگزین تحت عنوان مراقبت جایگزین و یا کفالت سپرده شود و این مراقبت کاملا با مفاد و اصول پیمان نامه حقوق کودک به ویژه مواد ۲۰ و ۲۱ مطابقت داشته باشد. در این زمینه کمیته از طرف دولتی دعوت می نماید تا به صورت خود جوش و داخلی در پاسخ های مکتوب اقدامات و تدابیری به منظور حفظ سطح خدمات ارائه شده به خانواده های جایگزین، «خانواده های مجازی»، و مراقبت در مراکز نگهداری معمول دارد. کمیته همچنین پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی پیمان نامه حمایت از کودکان و همکاری بین المللی در زمینه فرزند خواندگی در سایر کشور ها تصویب شده در لاهه مربوط به سال ۱۹۹۳ را تصویب و امضا نماید و از یاری و همکاری فنی کنفرانس حقوق خصوصی بین المللی و یونیسف در مورد زمینه های فوق استفاده نماید.

کودکاني که همراه مادرانشان در زندان به سر می برند

۵۰. کمیته حقوق کودک در مورد تعداد زیاد کودکاني که با مادرانشان در زندان ها به سر می برند، شرایط و وضعیت زندگي این دسته از کودکان و تدابيري که در صورت جدا شدن آنان از مادران زندانشان براي مراقبت از آنان اندیشیده می شود ابراز نگراني می نماید.

۵۱. کمیته به طرف دولتي پیشنهاد و توصیه می نماید که مجموعه ای از راهکار ها و دستورالعمل هاي گویا و روشن براي قرار دادن کودکاني که مادران زنداني دارند تحت مراقبتهای جایگزین طراحی، تدوین و اجرا نماید (به عنوان مثال سن کودک، طول مدت مراقبت جایگزین، تماس با محیط خارج از زندان و ورود و خروج به زندان) و از این امر که شرایط زندگي در زندان مطابق ماده ۲۷ پیمان نامه حقوق کودک براي رشد جسمي و ذهني کودک مناسب و کافي باشد اطمینان حاصل نمایند. همچنین این کمیته توصیه و پیشنهاد می نماید که راه حل هاي مراقبتي جایگزین مناسبی براي کودکاني که از زندان خارج و از مادران زنداني خود جدا می شوند اندیشیده و اجرا شود که در اثر آن این دسته از کودکان تحت نظارت مداوم باشند و امکان برقراري و حفظ رابطه شخصي و تماس مستقیم با مادر زنداني را براي کودک فراهم نماید.

۶. سلامتي، بهداشت و رفاه اولیه و پایه
(مواد ۶؛ ۱۸ پاراگراف ۳؛ ۲۳؛ ۲۴؛ ۲۶؛ ۲۷، پاراگراف هاي ۳-۱ پیمان نامه حقوق کودک)

کودکان دچار معلولیت و ناتوانی

۵۲. ضمن تقدیر و استقبال از برنامه هايی که توسط طرف دولتي براي پیشگیری از معلولیت اجرا شده است، کمیته حقوق کودک مراتب نگراني خود را در زمینه تعداد پایین کودکان دچار معلولیت و ناتوانی که به مدرسه می روند و عدم ارائه اطلاعات کافي از زمان بررسی گزارش اول مبني بر تلاش هاي طرف دولتي براي بازگرداندن کودکان معلول به مدارس عادي، ابراز می نماید.

۵۳. در زمینه مقررات و دستورالعمل براي فراهم سازی فرصت هاي مساوي براي افراد معلول و ناتوان (قطع نامه مجمع عمومي ۴۸/۹۶، ضمیمه) و توصیه هاي کمیته حقوق کودک که در روز مباحثه در زمینه حقوق کودکان معلول (CRC/C/69) پاراگراف هاي ۳۳۹-۳۱۰)، کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتي تدابیر و اقداماتی براي بازگرداندن کودکان معلول و ناتوان به نظام آموزشی عادي اتخاذ نماید که این تدابیر می تواند شامل تجهیز و تطبیق مدارس براي ثبت نام کودکان با معلولیت هاي متفاوت باشد. کمیته حقوق کودک همچنین توصیه و پیشنهاد می نماید که طرف دولتي برنامه و فعالیت هاي همگانی و فراگیر با هدف افزایش و ارتقا سطح آگاهی جامعه به طور کلي در زمینه حقوق کودک طراحی و اجرا نماید.

تغذیه

۵۴. کمیته حقوق کودک ضمن استقبال و تقدیر از ایجاد و اجرای نظام بهداشتی و سلامتي پایه، معتقد است علیرغم وجود برنامه ای خاص با هدف پرداختن به مشکلات تغذیه ای، درصد کودکاني که به مقدار کم و یا به شدت، سبکتر از وزن عادي سن خود هستند، کودکاني که اختلال در رشد دارند و همچنین کودکان که از بین می روند تغییر چشمگیری حاصل نشده است.

۵۵. کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتي تلاش هاي خود را بر مبارزه با سوء تغذیه از طریق تکمیل و اجرای کامل طرح و استراتژی ملي تغذیه ای براي کودکان، متمرکز نماید.

۵۶. کمیته حقوق کودک معتقد است اطلاعات ارائه شده توسط طرف دولتی در زمینه بهداشت و سلامتی نوجوانان به ویژه در مورد بهداشت و سلامتی تناسلی و اقدامات انجام شده برای توقف و معکوس کردن روند گسترش ایدز کافی نیست.

۵۷. به توجه به تذکر شماره ۴ کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی تدابیر و اقداماتی برای پراختن به مساله بهداشت و سلامتی نوجوانان و تدوین سیاستی فراگیر برای ارائه خدمات مشاوره و خدمات در زمینه مسائل بهداشتی جنسی و تناسلی، به ویژه آموزش در زمینه زندگی خانوادگی و زناشویی، و همچنین در مورد تاثیرات ازدواج زود هنگام و تنظیم خانواده و پیشگیری و مبارزه با ایدز و تاثیرات مخرب و مرگبار مواد مخدر، بر نوجوانان هم در مناطق شهری و هم در مناطق روستایی، اتخاذ نماید. الویت و تمرکز در زمینه مبارزه با ایدز و روند رو به افزایش مصرف مواد مخدر باید به آسیب پذیرترین گروه در مقابل این پدیده ها، یعنی نوجوانان معطوف گردد. در این زمینه از طرف دولتی دعوت می شود تا از مساعدت فنی ارائه شده توسط سازمانهای وابسته به سازمان ملل متحد نظیر سازمان جهانی بهداشت (WHO)، دفتر مبارزه با ایدز (UNAIDS)، صندوق کودکان سازمان ملل متحد (UNICEF) و دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) و صندوق جمعیت سازمان ملل متحد استفاده نماید.

۷. آموزش، اوقات فراغت و فعالیت های فرهنگی (مواد ۲۸، ۲۹ و ۳۱ پیمان نامه حقوق کودک)

آموزش

۵۸. کمیته حقوق کودک ضمن توجه به نرخ و درصد بالایی باسوادی در ایران و اقدامات اتخاذ شده توسط طرف دولتی برای افزایش ثبت نام کودکان در مدارس و کاهش تعداد دانش آموزانی که ترک تحصیل می کنند، معتقد است که همه کودکان در مدارس ابتدایی ثبت نام و پذیرفته نمی شوند و یا از مدرسه ابتدایی فارغ التحصیل نمی شوند. کودکانی که کار می کنند، کودکان خیابانی، و کودکانی که مدارک شناسایی کامل ندارند، به ویژه کودکان پناهنده و پناه جو که والدین شان تابعیت های متفاوت دارند، امکان کمتری برای آموزش و تحصیل در مدارس دارند. همچنین کمیته مطلع شده است که در حال حاضر کودکان و فرزندان پناهندگان تنها در صورتی در مدارس ثبت نام می شوند که والدین شان به مقامات مربوطه مراجعه کرده و مشخصاتشان ثبت شده باشد و به علاوه اینکه ثبت نام کودکان پناهنده در مدارس به صورت رایگان انجام نمی گیرد. همچنین کمیته در مورد این امر که طبق اطلاعات مستند تعداد زیادی از دانش آموزان بهائی فقط بر اساس مسائل عقیدتی و مذهبی در دانشگاه ها پذیرفته نشده اند ابراز نگرانی می نماید.

۵۹. کمیته حقوق کودک همچنین در مورد مساله نابرابری های جنسیتی که همچنان بین پسران و دختران وجود دارد و اعمال می شود ابراز نگرانی می نماید و معتقد است که تعداد بالایی دخترانی که در مدارس روستایی پس از رسیدن به سن بلوغ ترک تحصیل می کنند، عدم وجود معلمان زن در مناطق روستایی، فواصل طولانی بین خانه های دانش آموزان و مدارس که دختران را به ویژه پس از اتمام مقطع ابتدایی در خانه نگاه می دارد، عدم وجود مدارس سیار برای دانش آموزان عشایر و کوچ نشینان، همچنین تفاوت های فاحش بین تجهیزات و امکانات مدارس در مناطق شهری و روستایی و همچنین بین استان های بسیار توسعه یافته و استان های محروم که نتیجه آن فرصت های نابرابر و نامساوی برای آموزش است همه و همه مسائلی بسیار نگران کننده هستند. به علاوه کمیته حقوق کودک در مورد این مسئله که عملی شدن تصمیمات در مورد اجباری شدن تحصیلات پس از مقطع ابتدایی سالها است که به دلایل متفاوت به تعویق می افتد، ابراز تاسف کرد.

۶۰. ضمن استقبال و تقدیر از اقدامات و تلاشهای طرف دولتی دولتی در زمینه مسائل جوانان، کمیته حقوق کودک از طرف دولتی دعوت می نماید تا تلاشها و برنامه های خود را در این زمینه تا زمان تحقق اهداف و

برنامه ها مبني بر رسيدن به آموزش پايه مطابق با استانداردهاي جهاني تداوم بخشد و همچنين به طرف دولتي پيشنهاد و توصيه مي نمايد كه:

(الف) تحصيلات اجباري و رايجان پس از پايان سال پنجم مقطع ابتدائي گسترش يابد و اين برنامه بودن اتلاف وقت در سراسر کشور اجرا شود؛

(ب) از اينكه كلييه کودکان، از جمله کودکان پناهنده، فرصت هاي آموزشي يكسان و برابر با ساير کودکان در كلييه سطوح و مقاطع نظام آموزشي بدون وجود و اعمال هيچ گونه تبعيضي بر اساس جنسيت، مذهب، قوميت و يا تابعيت و همچنين عدم برخورداري از تابعيت يك کشور خاص برخوردار باشند اطمينان حاصل نمايد؛

(پ) رفع كلييه نابرابري ها و تفاوت ها در زمينه منابع و امكانات مدارس در مناطق شهري روستائي به منظور تضمين فرصت هاي برابر و يكسان آموزشي در سراسر کشور؛

(ت) تجهيز بهتر و گسترده تر مدارس با كتب درسي، مطالب آموزشي ديگر و ايجاد روش هاي يادگيري فعال تر، خلاق تر و مبتني بر همكاري در مدارس براي ارتقا سطح توانائي ها و ظرفيت هاي کودکان در مورد مقوله هاي اقتصادي و اجتماعي بر مبناي دانش روز؛ و

(ث) تداوم و مستحکم تر سازي همكاري با او.اچ.سي.اچ.آر (OHCHR) براي درج مسائل حقوق بشر و همچنين پيمان نامه حقوق کودک در مفاد آموزشي و مطالب درسي مدارس.

۸. اقدامات حمايتي خاص

(مواد ۲۲، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۳۷ (ب)-(د)، ۳۶-۳۲ پيمان نامه حقوق کودک)

پناهندان/مهاجران

۶۱. ضمن استقبال و قدرداني از تلاش هاي انجام گرفته تا به حال توسط طرف دولتي در زمينه بازگرداندن پناهندگان عراقي و کودکان ايراني و خانواده هايشان و توجه به اين مساله كه اخيرا طرف دولتي در ثبت مشخصات و اطلاعات تبعه هاي افغان و عراقي مشخصات فرزندان اين افراد را نيز ثبت کرده اند كميته حقوق کودک در مورد استرداد و اخراج کودکان بي سرپرست و تنها، به ويژه کودکان افغاني، به کشورشان و عدم دسترسي سازمانهاي دخيل در فعاليت ها و امور انسان دوستانه به اين کودکان ابراز نگراني مي کند. همچنين اين كميته در مورد گزارشاتي مبني بر ورود کودکان تنها و بي سرپرست از کشورهای همسايه، به ويژه افغانستان، كه ظاهرا در ايران مورد استنثار واقع مي شوند، مراتب نگراني خود را ابراز مي نمايد. همچنين كميته نگراني خود را در مورد سرنوشت کودکان افغان و خانواده هاي ايشان كه بنا به دلایا متعدد و مختلف قادر با بازگشت به افغانستان نيست اند ابراز نگراني نمي نمايد، از جمله دلایل عدم امکان بازگشت اين خانواده ها به افغانستان مي توان وابستگي هاي عميق اين افراد در ايران و يا اينكه مادر خانواده ايراني است را بر شمرد.

۶۲. كميته حقوق کودک پيشنهاد و توصيه مي نمايد كه طرف دولتي:

(الف) سريعاً و در اسرع وقت به سازمانهاي دخيل در امور و فعاليت هاي انسان دوستانه و سازمان هاي وابسته به سازمان ملل متحد، اجازه و امکان دسترسي به همه کودکان بي سرپرست و تنها را از طريق انتقال اطلاعات مربوط به اين کودکان به اين گونه سازمانها اعطا کند؛

(ب) اخراج و استرداد کودکان و افراد بي سرپرست و تنهاي زير ۱۸ سال به افغانستان را متوقف سازد و تدابير و اقدامات مقتضي را براي بازپيوند کودکان بي سرپرست و تنها با خانواده هاي ايشان اتخاذ نمايد و يا اقدامات مقتضي موثري در جهت پذيرفته شدن اين کودکان در جامعه ايراني اتخاذ نمايد؛

(پ) از اینکه خانواده های افغان که به هر دلیلی نمی توانند به افغانستان مراجعت کنند بالاجبار اخراج نشوند بلکه در جامعه ایرانی پذیرفته شوند اطمینان حاصل نماید؛

(ت) از اینکه مشخصات و اطلاعات مربوط به کلیه کودکان پناهنده ثبت شود و این کودکان امکان و دسترسی به امکانات تحصیلی و آموزشی، امکانات بهداشتی و پزشکی و سایر خدمات رایگان داشته باشند اطمینان حاصل نماید؛ و

(ث) به همکاری های خود با کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد (UNHCR) و سایر سازمان های وابسته به سازمان ملل متحد تداوم بخشد.

کودکان خیابانی

۶۳. کمیته حقوق کودک همچنان در مورد تعداد زیاد کودکان خیابانی که، به ویژه در مناطق شهری نظیر تهران، اصفهان، مشهد و شیراز در خیابان ها و در سطح شهر کار و زندگی می کنند ابراز نگرانی می نماید. همچنین این کمیته ابراز تاسف می نماید که طرف دولتی قادر نبوده است مطالعات و تحقیقات انجام شده در زمینه ابعاد و کمیت و کیفیت این معضل اجتماعی را ارائه نماید و اینکه فعالیت مرکزی نظیر «خانه سبز»، «خانه شوش» و «خانه ریحانه» که هر چند در مقیاس و ظرفیتی محدود با هدف کمک و یاری به این دسته از کودکان تاسیس شده بودند، متوقف شده است. این کمیته همچنین در مورد گزارشاتی مبنی بر دستگیری و جمع آوری کودکان افغان در سطح شهر ها علیرغم اینکه مشخصات و اطلاعات ایشان به عنوان پناهنده موجود است، و تعیین اینکه «شرط» آزادی این کودکان این است که والدین آنها برای بازگشت به افغانستان ثبت نام کنند، ابراز نگرانی می نماید. کمیته حقوق کودک از طرف دولتی دعوت می نماید در صورت امکان برای بازپیوند کودکان با خانواده هایشان تدابیری بیاندیشد و از اقدامات آتی در این زمینه پیشاپیش استقبال و قدردانی می نماید و از خاطر نشان کردن این امر توسط طرف دولتی که این کودکان با هدف کمک و یاری در مراکز مربوطه جمع آوری شده اند و طبق روش های پلیسی متعارف دستگیر نشده اند قدردانی می نماید.

۶۴. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی:

(الف) اقدامات و تدابیر مقتضی را برای پرداختن به مساله تعداد روزافزون کودکان خیابانی اتخاذ نماید با هدف اینکه این کودکان، به ویژه دختران، تحت حمایت قرار گیرند و اینکه ابعاد این معضل اجتماعی، به ویژه از طریق کمک و معاضدت به خانواده های مستمند و همچنین فراهم سازی و تامین مسکن مناسب و دسترسی به آموزش، رفته رفته کاهش یابد؛

(ب) از اینکه کودکان خیابانی به تغذیه، پوشاک، مسکن مناسب، خدمات بهداشتی و فرصت و امکان تحصیل و آموزش مناسب، از جمله آموزش در زمینه مهارتهای زندگی و مهارتهای حرفه ای به منظور کمک به رشد کامل آنها دسترسی داشته باشند و در صورت لزوم مدارک رسمی به این افراد اعطا شود، اطمینان حاصل نماید؛

(ت) از مسائلی نظیر اینکه کودکان قربانی سوءاستفاده جسمی و یا جنسی و معتاد به مواد مخدر امکان دسترسی به خدمات بهبود و بازپروری داشته باشند و همچنین مجدداً به آغوش اجتماع بازگردند و اینکه حمایت از کودکان در برابر بازداشت موقت و غیرقانونی و همچنین سوءرفتار از طرف پلیس و نیروهای انتظامی و همچنین خدمات موثر برای اینکه چنین کودکانی به آغوش خانواده و جامعه محلی خود بازگردند، اطمینان حاصل نماید؛

(ث) از اینکه کلیه کودکان افغان جمع آوری شده از سطح شهر آزاد شوند و اینکه از آنها به عنوان اهرمی برای وارد کردن فشار به والدینشان برای مراجعت به افغانستان استفاده نگردد، اطمینان حاصل نماید؛

(ج) با سازمان های غیردولتی که در زمینه کودکان خیابانی فعالیت می کنند همکاری نماید و از مساعدت های فنی سازمان های مربوطه وابسته به سازمان ملل متحد و سایر سازمان های بین المللی استفاده نماید.

اعتیاد به مواد مخدر

۶۵. کمیته حقوق کودک در مورد گزارشاتی مبنی بر افزایش روند اعتیاد به مواد مخدر و اینکه کف سن اعتیاد پایین آمده است و اینکه اطلاعات آماری دقیقی در این زمینه در دست نیست و اینکه برنامه آغاز شده در سال ۱۹۹۷ موثر به نظر نمی رسد، ابراز نگرانی می نماید.

۶۶. کمیته پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی اقدامات مقتضی برای افزایش و ارتقا سطح آگاهی در زمینه اعتیاد به مواد مخدر با هدف پیشگیری و توقف اعتیاد به مواد مخدر از طریق اجرای مصمانه تر برنامه ۱۹۹۷ اتخاذ نماید و از یاری خود کودکان، والدین، معلمان و سایر افراد متخصص در این تلاش ها به منظور ریشه کنی اعتیاد بهره گیرد.

بهره کشی و استثمار اقتصادی

۶۷. ضمن استقبال و قدردانی از تصویب و امضای پیمان نامه شماره ۱۸۲ سازمان جهانی کار توسط طرف دولتی در زمینه ممنوعیت و اقدام فوری برای رفع و توقف کار کودکان در تاریخ ۸ ژوئن ۲۰۰۳، کمیته حقوق کودک معتقد است تعداد زیادی از کودکان زیر ۱۵ سال، به ویژه در مناطق روستائی هنوز در بخش خصوصی از جمله صنایع قالی بافی و سایر انواع کسب و کارهای سنتی خانوادگی مشغول به کار هستند. کمیته همچنین معتقد است علیرغم اینکه در ماده ۷۹ قانون کار حداقل سن مجاز و قانونی برای کار و استغال ۱۵ سال تعیین شده است، در سایر قوانین مانند قانون کشاورزی حداقل سن مجاز ۱۲ سال تعیین شده است.

۶۸. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی:

(الف) قوانین و مقررات مربوط به حداقل سن کار را مورد بازبینی و تجدید نظر قرار دهد و این قوانین به نحوی مورد تجدید نظر قرار گیرد که در کلیه شرایط و موقعیت ها سن ۱۵ سال ملاک عمل قرار گیرد؛

(ب) فهرست موجود از انواع کارهای مضر را مورد بازبینی و بررسی مجدد قرار دهد تا استثنائات موجود از این فهرست حذف شود؛

(پ) قوانین مربوط به حداقل سن کار را به جدیت هر چه تمام تر پیگیری نماید از جمله کارفرمایان را ملزم نماید که در صورت لزوم بتوانند مدارک مستدل مبنی بر سن و سال واقعی کودکانی که در استخدام آنان هستند و برای آنان کار می کنند ارائه نمایند؛

(ت) بازرسان کار را از هر لحاظ از جمله آموزش های حرفه ای و تخصصی در زمینه کار کودکان حمایت و پشتیبانی نماید با این هدف که این بازرسان بتوانند به طور موثر و فعال در سطح ملی و محلی بر اجرای معیار ها و استاندارد های قانون کار نظارت نمایند و در صورت لزوم شکایات انجام شده را دریافت و پیگیری نمایند؛

(ث) در مورد تصویب و امضای پیمان نامه شماره ۱۳۸ سازمان جهانی کار و همچنین وضع قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر و اقدامات مقتضی برای حمایت از کودکان در برابر استثمار و بهره‌کشی اقتصادی در بخش خصوصی از قبیل کسب و کارهای خانوادگی، فعالیت‌های کشاورزی و کار در خانه بیاندیشد و ترتیبی اتخاذ نمایند که پیگیری بازرسان کار این دسته از فعالیت‌ها را نیز تحت پوشش قرار دهد؛ و

(ج) از کمک و یاری فنی و تخصصی سازمان جهانی کار برای طراحی و ایجاد یک برنامه IPEC در ایران استفاده نماید.

قاجاق انسان

۶۹. کمیته حقوق کودک درباره گزارشاتی مبنی بر قاجاق و فروش افراد زیر ۱۸ سال، به ویژه دختران نوجوان از مناطق روستایی، که از طریق «ازدواج موقت» یا «صیغه»، نوعی از ازدواج که می‌تواند از ۱ ساعت تا ۹۹ سال ادامه یابد، تسهیل می‌شود، ابراز نگرانی می‌نماید. همچنین کمیته مراتب نگرانی خود را در مورد قاجاق چنین افرادی از افغانستان به ایران، که ظاهراً برای بهره‌کشی و یا کار با دست مزد بسیار پایین توسط خانواده‌هایشان در افغانستان فروخته و یا فرستاده می‌شوند، ابراز می‌نماید.

۷۰. با توجه به این امر که فروش و قاجاق کودکان جرم است، کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می‌نماید که طرف دولتی اقدامات مقتضی از جمله اقدامات و تدابیر قانونی و اجرایی، برای جلوگیری و توقف این معضل اجتماعی اتخاذ نماید و ترتیبی اتخاذ نماید که قاجاقچیان انسان متهم شده، محکوم و مجازات شوند.

مسائل اجرائی مربوط به مسائل قضائی نوجوانان (افراد زیر ۱۸ سال)

۷۱. کمیته حقوق کودک از تلاش‌های طرف دولتی برای ارتقا سطح کیفی و بهبود قوانین مربوط به افراد زیر ۱۸ سال که با سایر قوانین مغایرت و تداخل دارند استقبال و قدردانی می‌نماید، به ویژه پیش‌نویس قانونی که در پاراگراف ۸ در فوق ذکر شده است. با این حال کمیته حقوق کودک اطلاعات ذکر شده در پاراگراف ۲۹ فوق را مبنی بر اینکه علیرغم اظهارات اعضای هیئت بلند پایه دولتی در جلسه بررسی گزارش موجود طرف دولتی که در لایحه قانون تشکیل دادگاه‌های نوجوانان، مجازات اعدام، شکنجه و رفتار خشونت‌آمیز و مغایر با منزلت انسانی و مجازات افراد مجرم زیر ۱۸ سال معلق و متوقف شده است، اجرا و انجام چنین اعدام‌ها و سوء رفتارهایی کاملاً از زمان بررسی اولین گزارش دوره‌ای ارائه شده توسط طرف دولتی تا به حال ادامه داشته است. کمیته حقوق کودک معتقد است که در حال حاضر روند و نحوه طی مراحل پیگیری و دادخواهی و همچنین صدور احکام در نظام قضائی مربوط به نوجوانان (زیر ۱۸ سال) بسیار ضعیف است و این ضعف در عدم وجود اطلاعات آماری دقیق، استفاده محدود از دادگاه‌ها و قضات خاص نوجوانان، پایین بودن کف سن مسئولیت جنائی، عدم وجود مجازات‌های مناسب جایگزین و اعمال شکنجه، مجازات‌ها و تنبیهات خشونت‌آمیز و مغایر با منزلت انسانی و بالاخص صدور حکم و اجرای مجازات اعدام منعکس می‌شود.

۷۲. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه قبلی خود را که در پاراگراف شماره ۹ فوق ذکر شده است را تکرار می‌نماید و پیشنهاد می‌نماید که طرف دولتی به این مساله به عنوان مهم‌ترین الویت پردازد و اقدامات مقتضی را در جهت تسهیل و تسریع تائید، تصویب و اجرای لایحه تشکیل دادگاه‌های نوجوانان اتخاذ نماید و از این امر اطمینان حاصل نماید که قانون فوق‌الذکر با مفاد پیمان نامه حقوق کودک به ویژه مواد ۳۷، ۴۰ و ۳۹ و همچنین سایر معیارهای و استانداردهای جهانی مربوط به این مساله نظیر حداقل مقررات سازمان ملل متحد مربوط به نظام قضائی نوجوانان (مقررات پکن)، راهکارها و رهنمودهای سازمان ملل متحد برای پیشگیری از بزه نوجوانان (مقررات ریاض)، مقررات سازمان ملل متحد در مورد حمایت از نوجوانان محروم از آزادی و اصول وین برای اقدام در مورد کودکان در نظام قضائی جنائی، و همچنین روز جهانی مباحثه عمومی در مورد مسائل اجرائی نظام قضائی نوجوانان کمیته حقوق کودک مطابقت داشته باشد.

در این زمینه کمیته حقوق کودک از طرف دولتی می خواهد که:

(الف) فوراً صدور و اجرای احکام اعدام را برای مجرمان زیر ۱۸ سال برای مدت نامحدود معلق و متوقف نماید و اقدامات مقتضی را برای اجرای پاراگراف ۳۰ فوق الذکر اتخاذ نماید؛

(ب) فوراً صدور و اجرای هر گونه حکم کمنجر به شکنجه، رفتار خشونت و تحقیر آمیز و مغایر با منزلت انسانی نظیر قطع اعضای بدن، شلاق زدن و رجم (سنگسار) برای مجرمان زیر ۱۸ سال را متوقف نماید؛

(پ) استحکام بخشیدن و ارتقا کیفی مهارتهای فنی و میزان فعالیت دادگاه ها، قضات، ماموران پلیس و قضات تحقیق خاص نوجوانان را تداوم بخشد؛

(ت) برای مجازات های زندان و احکام حبس، مجازات های جایگزین تدوین و اجرا نماید؛

(ث) اطمینان حاصل نماید که کلیه افراد مجرم زیر ۱۸ سال در طول مدت دادرسی و پیگیری قانونی از مشاوره و خدمات حقوقی مکفی و با کیفیت بالا برخوردار باشند؛

(ج) طراحی و اجرای برنامه های مکفی و مناسب برای حمایت، خدمات مشاوره ای و سایر انواع خدمات برای بازگرداندن نوجوانانی که قانون شکنی کرده اند به آغوش اجتماع، به ویژه آن دسته از مجرمان نوجوانی که از آزادی محروم بوده و مدتی را در زندان به سر برده اند؛

(چ) قضات و سایر متخصصان مربوطه در این حیطه را در زمینه بازپروری اجتماعی کودکان تحت آموزش قرار دهد؛ و

(ح) از یاری و مساعدت های فنی و سایر انواع همکاری از سوی او.اچ.سی.اچ.آر OHCHR و یونیسف استفاده نماید.

۹. پروتکل های الحاقی پیمان نامه حقوق کودک

۷۳. کمیته حقوق کودک مطلع است که طرف دولتی هنوز پروتکل های الحاقی پیمان نامه حقوق کودک را در زمینه فروش کودکان، استثمار جنسی و فحشای کودکان و هرزه نگاری کودکان (مترجم- تصاویر، فیلمها و متونی که با هدف تحریک جنسی و انتفاع مالی تهیه و عرضه می گردد؛ معادل پیشنهادی فرهنگ باطنی برای واژه انگلیسی pornography) و همچنین مشارکت کودکان در درگیری های مسلحانه و جنگ ها تصویب و امضا نکرده است.

۷۴. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی پروتکل الحاقی پیمان نامه حقوق کودک را در زمینه فروش کودکان، استثمار جنسی و فحشای کودکان، هرزه نگاری کودکان و همچنین مشارکت کودکان در درگیری های مسلحانه و جنگ ها تصویب و امضا نماید.

۱۰. پیگیری و توزیع و انتشار اطلاعات

پیگیری

۷۵. کمیته حقوق کودک پیشنهاد و توصیه می نماید که طرف دولتی اقدامات مقتضی و لازم را برای حصول اطمینان از اجرای کامل توصیه ها و تذکرات حاضر را با تسلیم آنها به هیئت وزیران و یا دولت و یا هر ارگان و نهاد دولتی مشابه، مجلس شورای اسلامی و در صورت لزوم به مقامات و متولیان محلی و منطقه ای امور اتخاذ نماید تا بررسی و مطالعات لازم صورت گرفته و اقدامات مقتضی بعدی صورت گیرد.

انتشار

۷۶. کمیته حقوق کودک همچنین پیشنهاد و توصیه می نماید که دومین گزارش دوره ای و پاسخ های مکتوب طرف دولتی و مقامات دولتی و پیشنهادات مربوطه (نتایج بررسی گزارش اول توسط کمیته) را به منظور ایجاد و تشویق مباحثات و ارتقای سطح آگاهی نسبت به پیمان نامه حقوق کودک، اجرای آن و فرآیند پایش و نظارت بر اجرای آن، به طور عمومی (و نه انحصاری و برای مخاطبان خاص)، مثلاً بر روی شبکه اینترنت، در دسترس عموم مردم، سازمانهای و نهادهای مدنی، گروه های جوانان و کودکان قرار دهد.

۱۱. گزارش بعدی

۷۷. با توجه به پیشنهادات کمیته حقوق کودک در زمینه زمان بندی ارائه گزارشات دوره ای که در گزارش CRC/C/139 آمده است، بدین وسیله کمیته حقوق کودک اهمیت ارائه گزارشات به نحوی که کاملاً با مفاد و اصول ماده ۴۴ پیمان نامه حقوق کودک مطابقت داشته باشد را مجدداً خاطر نشان می سازد. طبق پیمان نامه حقوق کودک یکی از جنبه های حائز اهمیت در باب مسئولیت دولت و طرف دولتی نسبت به کودکان حصول اطمینان از این مساله است که کمیته حقوق کودک از امکان و فرصت های منظمی برای بررسی و پیگیری پیشرفت های حاصله در زمینه اجرای صحیح و کامل پیمان نامه حقوق کودک توسط دولت برخوردار باشد. در این زمینه ارائه گزارشات به صورت منظم و به موقع از سوی طرف دولتی بسیار اهمیت دارد. به عنوان یک استثناء، برای ارائه مساعدت و یاری به طرف دولتی در زمینه ارائه گزارش بعدی در سررسید و موعد مقرر ارائه گزارش مطابق با زمان بندی از پیش تعیین شده در پیمان نامه حقوق کودک، این کمیته از طرف دولتی می خواهد که سومین و چهارمین گزارشات دوره ای خود را در قالب یک گزارش واحد تا تاریخ ۱۱ فوریه سال ۲۰۱۰، یعنی ۱۸ ماه قبل از موعد مقرر تعیین شده برای ارائه چهارمین گزارش دوره ای به این کمیته ارائه نماید. این گزارش واحد نباید از ۱۲۰ صفحه طولانی تر باشد (به CRC/C/118 رجوع کنید). کمیته حقوق کودک از طرف دولتی دعوت نماید پس از ارائه گزارش واحد فوق الذکر، گزارشات بعدی خود را، همانطور که در پیمان نامه حقوق کودک پیش بینی و تعیین شده است، با فواصل پنج ساله به این کمیته ارائه نماید.